

Miljö- och energidepartementet
103 33 Stockholm

Sollentuna 2018-05-07
Handläggare: Anna Werner

Diarienummer: M2018/00852/R

Remissyttrande över Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaren (M2018/00852/R)

Förbundet har ombetts inkomma med synpunkter på Miljö- och energidepartementets *Promemoria om Mer fastighetsnära insamling av förpackningsavfall och returpapper – utveckling av producentansvaren (M2018/00852/R)*

Departementet bedömer att vägen till mer kretslopp av materialet i hushållens avfall är mer fastighetsnära insamling av avfall, (FNI). Studier har mycket riktigt visat att vi (åtminstone initialt) sorterar bättre om vi får de olika avfallsfraktionerna hämtade nära hemmet.

Departementet väljer därför att bestämma att år 2025 ska alla hushåll, även småhusägare, erbjudas fastighetsnära insamling av förpackningsavfall (dock med brasklappar om att kostnaden för att införa detta ska vara skälig). Förpackningsavfall ska hämtas vid grinden på samma sätt som restavfallet idag. Problemet är dock att förfarandet låter enklare än det är. Att sätta upp målbilder är en sak, att hitta vägarna dit en annan. Vi ska här försöka beskriva den komplicerande faktorn: Det är inte samma aktör som är ansvarig för att hämta *restavfallet* som också är ansvarig för att hämta det *sorterade förpackningsavfallet*.

Departementets förslag innebär antagligen dubbel trafik till grinden om inte de två aktörerna (kommunens åkare och producenternas dito) lyckas samordna sig.

Småhusägare kommer därför på många håll gå ihop med sina grannar och kräva att "fastighetsnära" i deras område definieras *som vid en gemensam sophämtningsplats i utkanten av området*. Annars riskerar skytteltrafik av skrymmande sophämtningsfordon att utgöra en risk för lekande barn och störa idyllen i ett annars förhoppningsvis fridfullt bostadsområde. Särskilt stor är risken i områden där kommun och producenter inte lyckas komma överens/samordna sig. Förbundet läser in och hoppas - så länge systemet inte har ändrats i grunden, d.v.s. så länge den olyckliga tudelningen av ansvaret för insamlingen av hushållens avfall kvarstår - att förslaget innebär just en sådan möjlighet att styra om sophämtningen till en gemensam upphämtningspunkt.

Det stora problemet med insamlingen av hushållens avfall idag är att vi har en politiskt skapad ogenomtänkt och skadlig tudelning av marknaden för hushållens avfall. Kommunerna har ansvar för att samla in restavfallet och producenterna har ansvaret för motsvarande insamling av förpackningsavfallet. Det säger sig självt att enda sättet att få en cirkulär hantering av avfallet är om dessa två kretslopp förs samman för större skalfördelar/mer synergier. Att endast ha ett lagstadgat producentansvar för förpackningar och inte för varor gör det omöjligt att rationalisera systemet på riktigt. Idag måste en konsument först avgöra om det som ska slängas är en förpackning eller en vara. Först därefter vet konsumenten var avfallet får slängas. Det låter enkelt; man vet väl vad som är en vara eller en förpackning? Nej, för i slutändan kan det bero på förhandlingar på EU-nivå (t.ex. att tillverkarna av värmeljus lyckats få igenom att deras metallkopp inte räknas som en förpackning) eller hårklyveri på hemmaplan (om du tar hem påsen från affären utan att bära varor i den är det ingen förpackning så då kan du slänga den hemma, men annars är den en förpackning och då ska den samlas in av producenternas organ). Ett första steg mot att samordna de två kretsloppen hade kunnat vara att producenterna tvingas ta emot inte bara förpackningsavfall i sitt insamlingssystem (huvudsakligen ca 5-6 000 gröna återvinningsstationer), utan även annat avfall som går att materialåtervinna. Men eftersom detta skulle ge producenterna extra kostnader finns det ingen anledning för någon att ens föreslå förändringen. Producenterna kommer stoppa det direkt. Och detta gäller alla förändringar inom det befintliga systemet. Någon aktör har möjlighet att säga nej till en ändring och gör det för att försvara sina intressen. Ett suboptimalt system permanentas därmed utan möjlighet att gradvis bli mycket bättre.

Tudelningen av ansvaret för hushållens avfall har skapat en märklig konkurrenssituation, där t.ex. kommunala avfallsbolag med hjälp av stora synergier mellan skyddad och konkurrensutsatt verksamhet konkurrerar med privata företag om att samla in företagets hushållsliknande avfall. Det är lätt att förstå upprördheten hos de privata företag som upplever konkurrens som ojuste.

Det märkliga tudelade systemet har hankat sig fram eftersom producenterna i smyg tjänat på oredan. Hushållen slänger t.ex. stora mängder förpackningsavfall i behållare för restavfall som kommunerna tömmer (vid grinden i de fall hushållet bor i småhus) Kommunerna klagar inte eftersom de skickar notan direkt till hushållen. Detta gör att producenterna visserligen har ansvar för att samla in allt förpackningsavfall sedan 1994, men ändå inte behöver göra det eftersom kommunerna gör stora delar av jobbet (och hushållen bekostar det).

De flesta småhusägare är omedvetna om hur ansvarsfördelningen ser ut och hur systemet är uppbyggt. Vi är också ofta omedvetna om att vi betalar dubbelt. Kommunen tar nämligen via den kommunala avfallstaxan betalt av småhusägarna för sophämtningen vid grinden, (det som kallas för fastighetsnära insamling, FNI). Kommunen tar därmed betalt för att hämta förpackningsavfall som hushållet redan betalat för att producenterna ska ta hand om i det ögonblick då de köpte sin vara i förpackningen. Hur mycket som konsumenten betalar i lagstadgat förpackningsavgift varierar över tid. Producenterna sätter via sitt organ Förpacknings- och tidningsinsamlingen, FTI, själva avgifterna som ska finansiera producenternas (FTI:s) kostnad för insamlingen av förpackningarna. Just nu ligger förpackningsavgiften för en liter mjölk på 4 öre, enligt uppgift. Saknaden av transparens i systemet gör att "enligt uppgift" måste infogas. Det finns därmed inget enkelt sätt för konsumenterna att ta reda på hur höga förpackningsavgifter vi betalar. Uppgiften 4 öre kommer muntligen från FTI:s VD. Det är givetvis orimligt att behöva ringa FTI:s VD för att få

informationen. (Talande är att den länk till FTI som finns i departementets skrivelse strax efter uppgiften om att deras insamlings- och återvinningssystem varje år kostar ca en miljard kronor inte leder till någon balans- eller resultaträkning, utan enbart till den svepande meningen "Insamlings- och återvinningssystemet kostar varje år cirka en miljard kronor att driva". Den senaste ekonomiska statistik som redovisas på FTI:s hemsida är från år 2016.)

Om förpackningsavgifterna offentliggjordes, t.ex. genom att producenterna tvingades märka sina förpackningar med avgiftens storlek för just den förpackningen, skulle det vara enklare att hitta de producenter som inte tar sitt ansvar, d.v.s. producenter som inte belägger sina förpackningar med avgift. Det skulle också underlätta en saklig offentlig diskussion om storleken på olika förpackningars avgifter. Tanken med systemet med producentansvar var ju just att förpackningsavgifterna skulle styra mot mer miljövänliga förpackningar t.ex. vad gäller materialåtgång och design.

Detta är bara ett exempel på hur välbehövlig transparens i det nuvarande systemet saknas. Mer transparens skulle tack vare konsumenterna uppmuntra producenterna att minimera förpackningsavfallet.

Men ökad transparens räcker inte. Tudelningen av marknaden måste också bort. Det är föga givande att försöka ändra små delar av ett system som i grunden är felaktigt uppbyggt. Politikerna måste våga sätta sig upp mot de aktörer som byggt sig borgar i det nuvarande systemet och försvarar dessa genom att skrika högt vid varje förslag till smärre förändringar. De kanske var och en för sig egentligen inte vill försvara hela systemet, men deras sammanlagda agerande försvarar och bevarar dagens i grund dåliga tudelning.

Även Villaägarna tvingas komma med kortsiktiga krav som är formulerade utifrån hur systemet ser ut idag, när det viktigaste för såväl samhället för småhusägarna, är att systemet reformeras i grunden. Här kommer därför våra synpunkter på de förändringar av befintligt system som departementet föreslår, tillsammans med våra egna förslag på kortsiktiga förändringar inom befintligt system. Vår övertygelse är dock att dessa förändringar inte löser alla problem. Tudelningen av systemet måste bort.

1. I departementets förslag ingår att kommuner ska kunna ta över insamlingen av förpackningsavfall från producenterna (FTI), men att de inte får ta mer betalt av hushållet genom en höjning av avfallstaxan. Det låter rimligt och korrekt att avfallstaxan inte får höjas. Hushållet har ju redan vid köptillfället betalat för insamling av förpackningsavfallet. Redan idag väljer många kommuner av sanitära eller andra skäl att samla in förpackningsavfall vid småhusägarnas grindar. Bakom kulissen finns då alltid ett avtal mellan kommunen och FTI (eller den andra aktör, TMR, som FTI delar sin monopolmarknad med). FTI betalar en slant till kommunen för besväret att samla in förpackningsavfallet. Avtalet till trots har småhusägarna i dessa kommuner fått högre avfallstaxor. FTI (och TMR) betalar nämligen inte för den extra service som hämtning vid grinden innebär.
2. Att ge naturvårdsverket tillsynsansvaret låter rimligt. Det är också rimligt att producenterna ska rapportera in till naturvårdsverket hur mycket potentiellt avfall de sätter på marknaden.

3. Men det vore också rimligt att inom befintligt system tillåta tillverkare av varor att marknadsföra produkter som extra köpvärda för att de enkelt kan materialåtervinnas. Varor som tekniskt kan samlas in tillsammans med förpackningsavfallet, t.ex. en leksak av plast som uppfyller receptet på förpackningsplast måste kunna märkas "kan sorteras som mjuk plastförpackning" så att konsumenten kan välja att slänga den på det enda lättillgängliga lämningsställe som idag genererar ett kretslopp materialet i produkten; producenternas återvinningsstationer.
4. Man borde också få lämna kvar skrymmande förpackningar i större butiker. Konsumenten är ju inte intresserad av att bära runt förpackningen (som konsumenten faktiskt inte ens äger i dagens system, trots att få konsumenter vet om det).
5. Departementet refererar i sin skrivelse till Avfall Sveriges utredning som indikerar att kostnaderna per hushåll för olika typer av insamlingslösningar varierar $\pm 10\%$. Departementet hänvisar till denna variation som en *liten* prisskillnad. Vi vill understryka att för landets småhusägare är en skillnad på kostnad för sophämtning på $\pm 10\%$ stor. Vi hoppas att departementet förstår att prispress är viktigt för småhusägarna, även när det är kommunen som utför eller köper upp tjänsten.
6. Om den nya fastighetsnära insamlingen kräver särskilda nya kärl bör även dessa finansieras med förpackningsavgifterna, om inte annat för att få den önskade styrande verkan. Det bör finnas mer än en design att välja då dessa kärl kommer att utgöra ett betydande visuellt inslag i villakvarteren.
7. Förbundet vill passa på att ge en eloge till departementet som erkänner att småhusägarna faktiskt betalar dubbelt för insamlingen av sitt förpackningsavfall idag.
8. Transparens behövs för att allmänheten ska kunna kontrollera att olika materialslag och förpackningar inte i alltför stor utsträckning korssubventionerar varandra. Med "alltför stor utsträckning" menar vi att den styrande effekten av förpackningsavgifterna inte får försvinna.
9. Det är rimligt att producenternas förpackningsavgifter finansierar hela insamlingen, även den "service" som FNI innebär. Därmed undviks kostsamma förhandlingar om var gränsen för vad producenterna respektive hushållen själva ska betala. Det nya systemet innebär ju ändå stora nya kostnader för småhusägarna t.ex. i form av att mark för kärl måste upplåtas.

Departementet börjar sin skrivelse med "Producentansvaren för förpackningar och returpapper behöver ses över..." när den borde ha startat "För att få till ordentliga kretslopp måste antingen producentansvaren för förpackningar och returpapper tas bort eller så måste producentansvar införas även för avfall som kommer från varor". Då hade hopp funnits om att vi skulle få till ett enklare system med mer kretslopp.

Förbundet menar att systemet i grunden är felaktigt tudelat och att någon regering måste vara stark nog att ta itu med det. Idag är systemet så ologiskt att vi betvivlar att ministrarna själva känner till var olika förpackningar och annat avfall ska läggas. Ett system som är så fel i grunden ger bara nya följdfel när man försöker reglera det ännu mer för att komma åt felen. Ett enkelt och logiskt system, däremot, går lätt att arbeta vidare med och göra bättre vad gäller t.ex. tillgänglighet och kretslopp.

Att som nu kräva att producenterna ska transportera bort förpackningsavfallet från grinden från 2025 ger inget effektivt system, men det hade kunnat bli effektivt om kravet var att producenterna skulle transportera bort *allt* avfall från grinden från 2025, även restavfallet.

Ett logiskt system kräver inga dyra informationskampanjen. Det som är enkelt och logiskt förstår folk ändå.

Se även:

<http://www.villaagarna.se/Press/Nyheter/Husagarna-betalar-dubbelt-for-atervinningen/>
<https://www.svd.se/husagarna-far-betala-dubbelt-for-atervinningen>

VILLAÄGARNAS RIKSFÖRBUND

Gunnar Jansson
Förbundsdirektör